

Κυριακή της Ορθοδοξίας: Η σημασία της Εικόνας

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Η πρώτη Κυριακή των Νηστειών έχει καθιερωθεί στην παράδοσή μας να ονομάζεται Κυριακή της Ορθοδοξίας. Είναι η Κυριακή όπου τιμούμε τις Ιερές Εικόνες, και σε όλους τους Ορθόδοξους Ναούς τελείται λιτανεία με τον κλήρο και τον λαό να κρατούν Εικόνες στα χέρια τους.

- Επιμέλεια: Δημήτρης Χ. Παπαδόπουλος

Η σύνδεση των Ιερών Εικόνων με την Ορθοδοξία δεν ήταν πάντα μέσα στην ιστορία αυτονόητη, καθώς για έναν μεγάλο χρονικό διάστημα 120 χρόνων, η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, ταλαιπωρήθηκε από τη διαμάχη σχετικά με το εάν αποτελεί η προσκύνηση των Εικόνων ειδωλολατρία ή όχι. Επί του θέματος τοποθετήθηκαν οι Πατέρες και η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος καταδίκασε τους Εικονομάχους χωρίς ωστόσο να δώσει οριστικό τέλος στη διαμάχη.

Παρακάτω θα δούμε κυρίως την πνευματική διάσταση της Εικονομαχίας και τη σχέση των Εικόνων με την Ορθόδοξη παράδοση.

Η Εικόνα στην αρχαία Εκκλησία

Οι χριστιανοί από τους πρώτους χρόνους αισθάνθηκαν την ανάγκη να εξωτερικεύσουν την ευλάβεια και την πίστη που πλημμύριζε την ψυχή τους. Γι' αυτό άρχισαν να διακοσμούν το εσωτερικό των ναών με διάφορες συμβολικές παραστάσεις.

Η πρώτη αυτή εικονογραφία είχε συμβολικό χαρακτήρα και ο σκοπός της ήταν καθαρά διδακτικός. Η Κιβωτός του Νώε, ήταν σύμβολο της Εκκλησίας, ο Ιωνάς στο κήτος, ήταν σύμβολο της Αναστάσεως του Χριστού, το ψάρι, ήταν σύμβολο του Ιησού Χριστού, η Άγκυρα, ήταν σύμβολο της ελπίδας, το ψωμί και το κρασί, ήταν σύμβολο του σώματος και αίματος του Χριστού και του μυστηρίου της Θ. Ευχαριστίας.

Οι τρεις Παίδες εν τη καμίνω, ο Δανιήλ ανάμεσα στα λιοντάρια, ήταν σύμβολα της

σωτηρίας. Η παράσταση του καλού ποιμένα με τα πρόβατα, ήταν σύμβολο του κόσμου του οποίου ποιμένας είναι ο Θεός. Ο καλός ποιμένας, δηλ. ο Σαρκωμένος Θεός, παίρνει πάνω του το χαμένο πρόβατο, την ανθρώπινη φύση και την ενώνει με τη θεϊκή του δόξα. Επίσης το πρόσωπο της Παναγίας είναι από τα πρώτα πρόσωπα που απεικονίστηκαν στις Κατακόμβες.

Πρώτος ο Μ. Βασίλειος χαρακτηρίζει την παράδοση της Εκκλησίας για τις ιερές εικόνες «αποστολική». Οι εικόνες δηλαδή υπάρχουν μέσα στους ναούς προ του Μ. Κων/νου, από την εποχή των Αγίων Αποστόλων. Την παράδοση αυτή επικυρώνουν αρχαιολογικά ευρήματα των πρώτων μεταποστολικών χρόνων, τα οποία παρουσιάζουν απεικονίσεις του προσώπου του Ιησού Χριστού. Ήταν στοιχείο της εκκλησιαστικής ζωής, όπως φαίνεται στους παλιούς ναούς και στα συγγράμματα των Πατέρων.

Η Εικονομαχία

Στα τέλη του 7ου και τις αρχές του 8ου αι. μ.Χ. στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία εμφανίσθηκαν κάποιες απόψεις ενάντιες στις Ιερές Εικόνες, οι οποίες οδήγησαν περί το 726 μ.Χ. στην διαμάχη που έμεινε γνωστή με το όνομα Εικονομαχία.

Η εικονομαχία προέκυψε από επίδραση Ιουδαϊκών και Ισλαμικών αντιλήψεων και κάποιων χριστιανικών αιρέσεων, κυρίως του Μονοφυσιτισμού και Μανιχαϊσμού. Ως γνωστόν ο Ιουδαϊσμός και ο Ισλαμισμός απαγορεύουν την χρήση των εικόνων στους ναούς τους λόγω του κινδύνου της ειδωλολατρίας.

Οι Μονοφυσίτες, υπερτονίζοντας την θεϊκή φύση του Χριστού μέσα στην οποία απορροφήθηκε η ανθρώπινη, θεωρούσαν αδύνατη και ανεπίτρεπτη την περιγραφή σε εικόνα της απερίγραπτης φύσεως του Χριστού. Οι Μανιχαίοι περιφρονώντας κάθε τι υλικό, ως κακό, δίδασκαν ότι ο Χριστός δεν προσέλαβε αληθινή ανθρώπινη φύση, η οποία θα μπορούσε να περιγραφεί με εικόνες. Ο Χριστός δεν ήταν μια αληθινή ιστορική ύπαρξη, κατά τους Μανιχαίους, αλλά ένα φάντασμα, και αυτοί που τον έβλεπαν, νόμιζαν ότι έβλεπαν τον Χριστό.

Η εικονομαχία αμφισβητούσε και καταργούσε τη σωτηρία του ανθρώπου από τόν Χριστό. Αρνείται την θεία Ενανθρώπηση, την θεία οικονομία και τις συνέπειές τους εφ' όσον αρνείται τη δυνατότητα περιγραφής της ανθρώπινης φύσεως του Χριστού, αλλά και τόν αγιασμό και τη δόξα του σώματος και της ύλης. Γι' αυτό και οι Πατέρες είδαν στην εικονομαχία μια συμπερίληψη όλων των προηγούμενων αιρέσεων και ανατροπή του Χριστιανισμού.

Η Ορθόδοξη αντίληψη της Εικόνας

Όπως όμως δίδαξε ο Άγιος Βασίλειος ο Μέγας οφείλουμε τιμή στις εικόνες, όχι βέβαια στο ξύλο ή στον τοίχο όπου είναι ζωγραφισμένες, αλλά στο πρόσωπο το οποίο εικονίζεται· η εικόνα, δηλαδή, είναι το βοηθητικό μέσο για τους πιστούς στην προσευχή τους αλλά και για τη μίμηση των εικονιζόμενων προσώπων.

Η ορθόδοξη λατρεία χρησιμοποιεί γενικά τα υλικά στοιχεία για να τελέσει τα μυστήρια (άρτος, κρασί, λάδι, νερό, μύρο κλπ). Τα υλικά αντικείμενα (κρασί, σιτάρι, λάδι, νερό, φωτιά, κεριά, θυμίαμα) συχνά χρησιμοποιούνται ως σύμβολα πνευματικών εννοιών, αντικειμένων, εκδηλώσεων και των αγαθών που προέρχονται από το απολυτρωτικό έργο του Χριστού.

Η παραδοχή ή η χρήση του υλικού στοιχείου στη λατρεία και την τέχνη ανταποκρίνεται στο ότι ο άνθρωπος είναι υλικοπνευματική ύπαρξη, οδηγεί δε σε εμβάνθυνση στο μυστήριο της Θείας Οικονομίας, κάνει τα πνευματικά μηνύματα δυνατότερα και πειστικότερα παρά ο απλούς λόγος.

Επομένως το υλικό στοιχείο παίζει ευεργετικό ρόλο, εφ' όσον συντελεί, ώστε η εσωτερική ζωή να εκφράζεται πληρέστερα και τελειότερα. Η ύλη έχει δύναμη και

σημασία αναγωγική και αυτό είναι σύμφωνο με τη διπλή φύση του ανθρώπου. «Επειδή είμαι άνθρωπος και έχω σώμα, ποθώ με το σώμα μου να μιλώ και να βλέπω τα άγια» λέγει ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός.

Όταν λοιπόν προσευχόμαστε μπροστά σε μία εικόνα, δεν προσευχόμαστε μπροστά σε ένα κομμάτι ζωγραφισμένο ξύλο αλλά ο νους μας και η καρδιά μας στρέφονται προς τον Χριστό, την Παναγία ή τους Αγίους που εικονίζονται.

Η ίδια η εικόνα μας βοηθάει στην επικοινωνία μας αυτή κι όταν την ασπαζόμαστε δεν φιλάμε ένα κομμάτι ύλης αλλά προσφέρουμε την προσκύνησή μας στο πρόσωπο που εικονίζεται.

Η Κυριακή της Ορθοδοξίας

Το γεγονός της λήξης της Εικονομαχίας και η πανηγυρική αναστήλωση των Εικόνων έλαβε χώρα το 843 κατά τη βασιλεία της Αυτοκράτειρας Θεοδώρας. Έκτοτε καθιερώθηκε κάθε πρώτη Κυριακή των Νηστειών, εορτάζεται αυτό το γεγονός από την Εκκλησία.